

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi
Birinci bölmə

Andrey Yevgeniyeviç Orlov Rusiya Federasiyasına qarşı işi üzrə:

Qərarı:

(Ərizə nömrəsi 29652 - 04)

STRASBURQ 21 iyun 2011-ci il

Hakimlər: Nina Vajiç- Sədr,

Anatoli Kovler, Peer Lorenzen, Miriana Lazarova Traykovskiy, Yuliya Laffrank, Linos-Alexander Sicilianos Corc Nicolaoudan ibarət tərkibdə, habelə bolməninin məhkəmə katibi Soren Nielsenin iştirakı ilə

31 May 2011-ci il tarixdə qapalı müşavirə keçirərək

Aşağıdakı qərarı qəbul etmişdir

PROSEDURALAR:

1. Rusiya Federasiyası vətəndaşı **Andrey Yevgeniyeviç Orlov** (bundan sonra - "ərizəçi") İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Konvensiyanın (bundan sonra - «Konvensiya») 34-cü maddəsinə uyğun olaraq Rusiya Federasiyasına qarşı, 22 iyul 2004-cü il tarixdə ərizə ilə müraciət etmişdir (№ 29652/04).

2. Ərizəçini Moskvada vəkillik fəaliyyəti göstərən P. Finogenov təmsil etmişdir. Rusiya Hökuməti (bundan sonra- «Hökumət») İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsində Rusiya Federasiyasının keçmiş və hazırkı nümayəndələri A. Savenkov və G. Matyuskin, tərəfindən təmsil olunub.

3. 26 mart 2008-ci il tarixdə birinci palatanın sədri Hökuməti şikayət barədə məlumatlandırmağı qərara almış, həm də qərara almışdır ki, Konvensiyanın 29-cu maddəsinin 1-ci paragrafına və Məhkəmə Reqlamentinin 41-ci maddəsinə əsasən ərizəçinin şikayətinin qəbul edilənliyinə və mahiyyəti üzrə eyni zamanda baxılsın.

FAKTLAR

1. İşin halları

5. Ərizəçi 1960-cı ildə anadan olub, hazırda Altay (ölkə) vilayətində 3 sayı cəzaçəkmə müəssisəsində cəza çəkir.

A.Ərizəçiyə qarşı cinayət təqibi:

1. məhkəmə icraatının birinci mərhələsi

6. 4 mart 2003-cü ildə ərizəçi qəsdən adam öldürmədə şübhəli bilinib tutulmuşdur. İstintaq orqanı həmin gün onun evində axtarış aparmışdır. Müstəntiq “Y”-nu ərizəçinin müdafiəçisi təyin etmiş və onun dindirilməsinə başlamışdır.

7. 5 mart 2003-cü ildə ərizəçi vəkil “Y”. ilə görüşmüşdür.

8. 6 mart 2003-cü il tarixdə Barnaul şəhər Mərkəzi rayon məhkəməsi ərizəçi barəsində həbs qətimkan tədbiri seçmiş və bu qərar apellyasiya və kassasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən də dəyişdirilmədən saxlanmışdır. Ərizəçinin həbs müddəti 30 aprel, 19 iyun və 29 iyul 2003-cü il tarixlərdə uzadılmışdır.

9. İstintaq başa çatdıqdan sonra, ərizəçi işin materialları ilə o cümlədən ekspertizanın rəyi ilə tanış olmuş, lakin həmin vaxt ərizəçiyə vəkilin yardımını təmin olunmamışdır (16 maddə bax).

10. Cinayət işi baxılması üçün Altay (ölkə) vilayət məhkəməsinə göndərilmiş, 11 avqust 2003-cü il tarixdə Vilayət (ölkə) Məhkəməsi cinayət işi üzrə hazırlıq iclası keçirərək, işi mahiyyəti üzrə baxılmağa təyin etdi. Bu məhkəmə iclasından sonra ərizəçiyə vəkil “T” hüquqi yardım etmişdir.

11. 20 noyabr 2003-cü il tarixdə vilayət (ölkə) Məhkəməsi ərizəçini təqsirli bilib 19 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum etdi.

12. Ərizəçi Rusiya Federasiyasının Ali Məhkəməsinə şikayət etdi və hüquqi yardım üçün vəkil təyin edilməsini istədi. Onun bu vəsatəti nə vilayət məhkəməsi nə də Ali Məhkəmə tərəfindən təmin edilməmişdir.

13. Vəkil “T” ərizəçinin adından şikayət etdi.

14. 30 mart 2004-cü il tarixdə ərizəçi Ali Məhkəməyə məlumat verdi ki, digər təqsirləndirilən şəxslər və prokuror tərəfindən verilmiş kassasiya şikayətlərinin surətlərini almamışdır.

15. 14 May 2004-cü ildə ərizəçi kassasiya məhkəməsində ona hüquqi yardım göstərmək üçün vəkil təyin edilməsi barədə Ali Məhkəməyə müraciət etdi. Məhkəmə ərizəçinin atası tərəfindən vəkillə müqavilə bağlaması üçün məhkəmə iclasını təxirə saldı (20 maddə bax). Eyni zamanda birinci instansiya məhkəməsində ərizəçiyə hüquqi yardım etmiş “T” Ali Məhkəməyə məlumat verdi ki, o, kassasiya instansiyası məhkəməsində icraata cəlb edilməyib və artıq ərizəçinin maraqlarını təmsil etmir.

16. 18 iyun 2004-cü ildə Ali Məhkəmənin kassasiya instansiyasında məhkəmə iclası keçirildi. Görünür ki, ərizəçi həmin məhkəmə iclasında Çelyabinsk şəhərindəki istintaq təcridxanasından videokonfrans vasitəsilə iştirak etmişdir. Kassasiya instansiyası məhkəməsi işə baxaraq ərizəçinin cəzasını 18 il 6 aya endirdi.

17. Hökm 18 iyun 2004-cü ildə qüvvəyə mindi. 28 İyul 2004-cü il tarixdə ərizəçi azadlıqdan məhrum etmə cəzasını çəkmək üçün Rubtsovsk şəhərindəki 10 sayılı cəzaçəkmə müəssisəsinə köçürüldü.

2. Nəzarət icraatı:

18. 2008-ci ilin may ayında Rusiya Federasiyası baş prokurorunun müavini 18 may 2004-cü il tarixli qərardan nəzarət qaydasında yenidən baxılması üçün təqdimat vermişdir.

19. 19 iyun 2008-ci il tarixdə Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsinin hakimi bu təqdimata baxaraq qərara aldı ki, bu iş baxılması üçün Ali Məhkəmənin Rəyasət Heyətinə verilməlidir. Ali Məhkəmənin göstərişinə əsasən ərizəçi müəyyən edilməmiş gündə Rubtsovski şəhər 10 saylı cəzaçəkmə müəssisəsindən Moskvada yerləşən istintaq təcridxanasına keçirilmişdir. 2008-ci ilin oktyabrında ərizəçiyə nəzarət instansiyasında məhkəmə baxışında nümayəndəsi qismində tanınmış atası ilə görüşməyə icazə verilmişdir. Ali Məhkəmə tərəfindən ərizəçiyə vəkil təyin edilmiş "O" da istintaq təcridxanasında ərizəçi ilə görüşmüşdür.

20. Rusiya Ali Məhkəməsinin Rəyasət Heyəti vəkil "O"-nu, ərizəçini və onun atasını dinlədi. 15 oktyabr 2008-ci il tarixli qərarında Rəyasət Heyəti 18 iyun 2008-ci il tarixli kassasiya qəraradını iəğv edərək işi kassasiya instansiyası məhkəməsinə yeni baxışa qaytardı. *Məhkəmə belə qərara aldı:*

Işin materiallarından görünür ki, ərizəçi kassasiya instansiyası məhkəməsindən ona hüquqi yardım göstərilməsi üçün müdafiəçi təyin edilməsini, anasını və qardaşını nümayəndəsi kimi prosesə buraxılmasını xahiş etmişdir. Ərizəçinin atasının müdafiəçi ilə müqavilə bağlaması üçün proses təxirə salınmışdır. Eyni zamanda kassasiya instansiyası məhkəməsi qeyd etmişdir ki, qüvvədə olan qanunvericilik kassasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən müdafiəçi təyin edilməsini nəzərdə tutmamışdır. Həmin məhkəmə araşdırmasında birinci instansiyası məhkəməsində ərizəçiyə hüquqi yardım göstərmiş "İ" daha ərizəçinin maraqlarını təmsil etməməsi barədə Kassasiya instansiyası məhkəməsini məlumatlandırmışdır. Buna baxmayaraq kassasiya instansiyası məhkəməsi ərizəçiyə müdafiəçi verilməsi üçün heç bir tədbir görməmiş və kassasiya icraatını ərizəçinin və müdafiəçisinin iştirakı olmadan keçirmişdir. Kassasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən yol verilmiş bu pozuntu onun çıxardığı nəticələrə təsir göstərə bilərdi.

Başqa bir qərardada əsasən ərizəçi, vəkil "O"-nun nəzarət icraatı daxilində ona göstərdiyi xidmətlərə görə 7161 rubl həcmində məhkəmə xərclərini ödəməli idi.

3. Nəzarət icraatının yeni mərhələsi:

21. 10 noyabr 2008-ci il tarixdə cinayət işi Ali Məhkəmənin kassasiya kollegiyasına verilmiş və məhkəmə iclası 25 noyabr 2008-ci il tarixə təyin edilmişdir. Ərizəçi nəzarət instansiyasında işə baxılmasında "O"-nun onun vəkili təyin edilməsini, onun valideynlərini və onunla bir kamerada saxlanmış şəxsi onun nümayəndələri təyin edilməsini xahiş etmişdir. Nəhayət ərizəçi cinayət işinin materialları ilə təkrar tanış olması üçün vaxt verilməsini və müdafiəçinin xidmətlərinin dövlət tərəfindən ödənilməsini xahiş etmişdir.

22. 11 noyabr 2008-ci il tarixdə Ali Məhkəmə ərizəçinin valideynlərinə və 2003-cü ilin sonunda və 2004-cü ilin əvvəlində ərizəçinin adından kassasiya şikayəti vermiş vəkil "İ"-yə teleqram göndərdi (13-cü paraqrafa bax). Beləliklə onlar

kassasiya instansiyası məhkəməsində 25 noyabr 2008-ci il tarixə təyin edilmiş məhkəmə baxışının vaxtı barədə məlumatlandırılmışlar. 13 və ya 14 noyabr 2008-ci il tarixlərdə ərizəçi də bu barədə məlumatlandırılmışdır. Ərizəçinin sözlərinə görə vəkil “İ.” Bu barədə məlumatlandırılmamışdır. O , təsdiq edirdi ki, 2004-cü ildən sonra vəkil “İ.” ilə əlaqəsi olmamışdır.

23. Naməlum tarixdə kassasiya icraatında ərizəçiyə hüquqi yardım göstərilməsini təmin etmək üçün Ali Məhkəmə tərəfindən vəkil A. təyin edilmişdir. Ərizəçinin sözlərinə görə, o bu təyinatdan xəbərdar deyildi və vəkil “ A” Moskvada istintaq təcridxanasında onunla görüşüb müdafiə mövqeyini müzakirə etməmişdir. O, ilk dəfə A. ilə 25 noyabr 2008-ci il tarixdə məhkəmə iclasında görüşmüşdür.

24. Ərizəçi 25 noyabr 2008-ci il tarixli məhkəmə iclasında Moskvadakı istintaq təcridxanasından video və audio rabitə vasitəsilə iştirak edirdi. Ərizəçinin atası (tanınmış nümayəndəsi), vəkil A. və prokuror məhkəmə zalında iştirak edirdilər. Ərizəçinin sözlərinə görə kassasiya icraatında vəkil “A.”-nın iştirakı kassasiya şikayətini müdafiə etməsi barədə bəyanat verməklə məhdudlaşdı.

25. Kassasiya Məhkəməsi vəkil “O.”-nun məhkəmə iclasında iştirakını təmin etmək üçün məhkəmə iclasının təxirə salınması barədə ərizəçinin atasının vəsatətini rədd etdi (həmçinin yuxarıda 20-bax). Məhkəmə həmçinin ərizəçinin anasını və onunla bir kamerada olmuş şəxsi nümayəndələri qismində tanınmaları ilə bağlı müraciətlərini də rədd etdi.

Məhkəmə belə qərara aldı: Rusiya Federasiyası CPM-nin 50-ci maddəsi təqsirləndirilən şəxsə müdafiəçini seçmək və onunla müqavilə bağlamağa icazə verir, yaxud da Məcəllənin 51-ci maddəsinə əsasən müdafiəçi kassasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən təyin edilir. Ərizəçi müdafiəçi ilə müstəqil müqavilə bağlamadığına görə məhkəmə vəkil A.-nı müdafiəçi qismində təyin etmiş və həmin müdafiəçi məhkəmə iclasınadək bir neçə gün ərzində işin materialları ilə tanış olmuşdur. Məhkəmə həm də qeyd etdi ki, ərizəçinin anası xəstə olduğuna görə, onunla bir kamerada olmuş şəxs azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkdiyi üçün iştirak etmirlər.

26. Cavabdeh-dövlətin məlumatına görə, cinayət işinin həcmi 2003 və 2004-cü illərdəki altı cilddən artaraq doqquz cild olmuşdur. Hökumətin nümayəndəsi bildirdi ki, prosesin birinci mərhələsində (yuxarıda 9) ərizəçiyə işin materiallarını öyrənmək üçün adekvat şərait yaradılmışdır, ona, ittihamnamənin və məhkəmə qərarının surəti verilmiş və məhkəmə iclasının protokolları və işin digər materialları tanış olmaq imkanı verilmişdir. İşin 7-9-cu cildlərində aşağıdakı sənədlər əlavə edilmişdir: məhkəmə iclas protokolları, 2003 və 2004-cü illərdə müttəhimlər və onların vəkilləri tərəfindən verilmiş kassasiya şikayətləri, prokurorun şikayətlərə dair etiraz qeydləri, habelə ərizəçinin şikayətləri.

27. Ərizəçinin sözlərinə görə, ona 2008-ci ilin noyabrında digər müttəhimlərin və vəkillərin kassasiya şikayətlərinə verdikləri əlavələr və prokuror tərəfindən verilmiş etirazlarla tanış olmaq imkanı verilməyib.

28. Ali Məhkəmə özünün 25 noyabr 2008-ci il tarixli qərarı ilə məhkəmənin 20 noyabr 2003-cü il tarixli qərarında 2003-cü ildə qüvvəyə minmiş qanunu tətbiq

edib dəyişiklik edərək, onun azadlıqdan məhrum etmə cəzasını 18 ilə endirmiş və əmlak müsadirəsi növündə əlavə cəzanı da ləğv etmişdir.

29. Vəkil A. müraciət edərək materialların öyrənilməsinə və hüquqi yardım göstərilməsinə sərf etdiyi beş iş gününə görə haqq ödənilməsinə xahiş etmişdir. Ali Məhkəmə 25 noyabr 2008-ci il tarixli qərardadı ilə ona 5967 rubl 50 qəpik haqqın dövlət tərəfindən ödənilməsinə və sonradan ərizəçi tərəfindən bu məbləğin dövlətə qaytarılmasını qərara aldı.

4. nəzarət qaydasında işə yenidən baxılmasına dair ikinci müraciət.

30. Naməlum tarixdə ərizəçi 20 noyabr 2003-cü il tarixli və 25 noyabr 2008-ci il tarixli qərarlara nəzarət qaydasında yenidən baxılması üçün ərizə verdi. O, şikayətlənirdi ki, 2008-ci ildə kassasiya icraatı zamanı işin materialları ilə tanış olmaq üçün ona imkan verilməmiş, kassasiya instansiyası məhkəməsi vəkil "O"-nu müdafiəçi təyin etməmiş və işin baxılmasını təxirə salmamışdır. 13 avqust 2009-cu il tarixdə Ali Məhkəmə ərizəçinin şikayətini rədd etdi.

3. Milli məhkəmələrə edilən şikayətlər:

40. Ərizəçi onun barəsindəki cinayət işinə baxan birinci və kassasiya instansiyası məhkəmələrinə həbsdə qeyri-insani şəraitdə saxlanmasına dair şikayət etdi. Bu şikayətlər cavab verilməyib.

41. 2004-cü ildə, ərizəçi istintaq təcridxanasının rəisindən 2003-cü ildə saxlanma şəraiti haqqında rəsmi bəyanat əldə etməyə çalışırdı. 23 avqust 2004-cü il tarixli məktubunda istintaq təcridxanasının rəsmisi bildirirdi ki, ərizəçi 4-7 nəfər digər məhbuslarla birlikdə iyirmi dörd kvadrat metr ölçüsü olan kamerada saxlanılırdı.

42. Ərizəçi həmçinin yerli prokurorluğa şikayət etmiş, lakin heç bir cavab almamışdı. 2004-cü ilin avqust ayında ərizəçi RF CPM-nin 125-ci maddəsinə əsasən məhkəmədə icraat başladı, lakin 28 sentyabr 2004-cü il tarixdə Barnaul Mərkəzi Rayon Məhkəməsi icraata xitam verərək göstərdi ki ərizəçi başqa qaydada şikayət verməlidir. Ərizəçi bu qərardan şikayət verdi. 16 noyabr 2004-cü il tarixli qərarı ilə rayon məhkəməsi ərizəçiyə izah etdi ki qərarı aldığı gündən on gün müddətində bu Məcəllənin tələblərinə uyğun olaraq kassasiya şikayəti verə bilər. Görünür ki, ərizəçi məhkəmənin qərarını 26 noyabr 2004-cü il tarixdə almışdır.

43. Ayrıca icraat daxilində ərizəçi anası ilə görüş verilməsindən imtina edilməsindən şikayət etdi. Onun şikayəti prosessual əsaslarla baxılmamış saxlanmışdır.

B. Ərizəçinin məhkəmə ilə və məhkəmədə nümayəndəsi ilə yazışmaları

44. 3 aprel 2006-cı il, ərizəçi cəzaçəkmə müəssisəsinin dəftərxanasına Məhkəməyə ünvanlanmış bir məktub göndərdi. Ərizəçinin məktubu 13 aprel 2006-cı il tarixdə 16/4-0-8 nömrə altında qeydiyyatdan keçmişdir. Oktyabr 2006-cı ildə ərizəçinin

müraciətinə cavab olaraq, məhkəmənin katibliyi həmin məktubun alınmadığı barədə məlumat verdi.

45. Görünür ki, 2006-cı ilin may ayında ərizəçi məktubun surətini məhkəməyə göndərmək üçün anasına vermiş, lakin sonuncu həbsxananı tərk etməzdən əvvəl axtarışa məruz qalıb və məktub ələ keçirilmişdir. 16 iyun 2006-cı il tarixdə məktub ərizəçiyə qaytarılıb.

46. Naməlum tarixdə ərizəçi yazışmaların göndərilməsinin daxili qaydalarını pozması əsası ilə cərimə təcridxanasına yerləşdirilib.

47. 7 iyun 2006-cı il tarixdə ərizəçi Altay Vilayət (ölkə) prokurorluğuna şikayət etdi. Görünür, onun şikayəti başqa bir prokurorluğa göndərilmiş və əsassız kimi rədd edilmişdir.

48. 27 Oktyabr 2006-cı il tarixdə ərizəçi cəzaçəkmə müəssisəsinin dəftərxanasına Məhkəməyə göndərilməsi üçün başqa bir məktubla müraciət etmiş və məktub 16 noyabr 2006-cı il tarixdə 16/4-0-54 nömrə altında qeydiyyatdan keçmişdir.

49. Hökumətin bildirdiyinə görə, ərizəçinin 10 sayılı cəzaçəkmə müəssisəsinin yazışma jurnalında 2004-cü il ərzində 149 məktubu qeydə alınmış, bunlardan məhkəməyə göndərilmək üçün 2004-cü ildə üç məktub, 2005-ci ildə isə iki məktub təqdim etmişdir. 2006-cı ildə məhkəməyə göndəriləcək dörd məktub təqdim etmişdir. Bütün məktublar məhkəməyə göndərilmişdir.

50. Ərizəçinin sözlərinə görə, 2008-ci ilin iyul ayından, məhkəmədəki nümayəndəsi P.Finogenovla Moskvada və ya digər istintaq təcridxanalarında, eləcə də Altay vilayətindəki (ölkə) 10 sayılı cəzaçəkmə müəssisəsində nə bilavasitə görüşməklə, nə də yazışma vasitəsilə ünsiyyətdə ola bilməmişdir.

II. MÜVAFIQ DAXİLİ QANUNVERİCİLİK VƏ PRAKTİKA

A. Cinayət prosesində hüquqi yardım

51. RF CPM-nin 51-ci maddəsində təsbit edilmişdir ki, əgər şəxs törədilmiş cinayətə görə 15 il müddətindən çox azadlıqdan məhrum etmə cəzası, ömürlük azadlıqdan məhrum etmə cəzası və ya ölüm cəzası təyin edilə bilən cinayətə görə təqsirləndirilirsə, onda müdafiəçi müstəntiq, prokuror və ya məhkəmə tərəfindən təyin edilir. Müdafiəçi təqsirləndirilən şəxs tərəfindən dəvət edilmədikdə təyin edilir.

52. Konstitusiya məhkəməsi özünün 18 dekabr 2003-cü il tarixli qərarında müəyyən etdi ki, 51-ci maddənin məzmununda bu maddənin kassasiya icraatı mərhələsində tətbiq edilməməsinə əsas verən heç bir müddəə yoxdur. Bu mövqə daha sonra Konstitusiya məhkəməsi tərəfindən qəbul edilmiş 08 fevral 2007-ci il tarixdə qəbul edilmiş 251, 252, 253, 254 255-0-II q, 257-0-II, 276-0-II qərarlarında təsdiq və inkişaf etdirilmişdir. Müəyyən edilmişdir ki, kassasiya icraatının gedişində pulsuz hüquqi yardım məhkəmə icraatının ilkin mərhələlərində göstərildiyi qaydada kassasiya icraatında da təqsirləndirilən şəxsin xahişi ilə, yaxud məcburi qaydada təmin edilməlidir. Əgər maraqlı tərəf bu hüququndan

imtina etməmişdirsə hüquqi yardım almaq hüququnun məhdudlaşdırılmasına icazə verilmir.

53. Məcəllənin 131-ci maddəsində deyilir ki, məhkəmə xərcləri işdə iştirak edən tərəflərin və ya dövlətin hesabına aid edilməlidir. Vəkil dövlət tərəfindən təyin edildikdə göstərdiyi hüquqi yardıma görə ona ödəniləcək məbləğ də belə xərclərə daxildir. Məcəllənin 132-ci maddəsində deyilir ki, məhkəmə xərcləri məhkum və ya dövlət tərəfindən ödənilməlidir. Əgər məhkəmə təqsirləndirilən şəxsin müdafiəçidən imtinasını qəbul etmişdirsə və müdafiəçi dövlət tərəfindən təyin edildiyi halda vəkilə ödəniləcək məbləğ istisna olmaqla xərclərin ödənilməsinə məhkəmə məhkumun üzərinə qoya bilər. Əgər şəxs aztəminatlıdırsa xərclərə görə dövlət məsuliyyət daşıyır. Məhkəmə şəxsi xərclərin ödənilməsi məsuliyyətindən azad edə və ya məbləği azalda bilər.

54. Rusiya Federasiyası hökumətinin 04 iyul 2003-cü il tarixli 400 sayılı qərarı 2007 və 2008-ci illərdə edilmiş düzəlişlərlə nəzərdə tutur ki, cinayət prosesində pulsuz hüquqi yardım göstərmiş vəkilin xidmət haqqı işin mürəkkəbliyindən, məhkəmə instansiyasından, ittihamın ağırlığından və iş materiallarının həcmindən asılı olaraq dövlət tərəfindən hər gün üçün 298 rubldan 1193 rubladək məbləğdə ödənilməlidir. Ödənişli xidmətə müdafiəçinin istintaq təcrüdələrində (Ali Məhkəmənin 23.12.2008-ci il tarixli qərarı) və məhkəmə iclaslarında iştirakı və nəqliyyat xərcləri (konstituiya Məhkəməsinin 05.02.2009-cü il tarixli qərarı) daxildir.

55. 2003-cü il Vəkilin vəzifə etikasına haqqında qanuna əsasən cinayət işi üzrə ibtidai istintaqda və birinci instansiya məhkəməsində müdafiədən başqa, əgər tapşırığı qəbul etdikdən sonra vəkilin tapşırığı qəbul etməsinə hüququnun olmadığını təsdiq edən hallar müəyyən edilərsə o müqavilədən imtina etməlidir. Vəkil imkan dairəsində bu barədə müştərini vaxtında məlumatlandırmalıdır (10-cu maddə). Cinayət işi üzrə təyinala və ya müqavilə üzrə müdafiəni həyata keçirmək tapşırığını qəbul etmiş vəkil, müdafiəsi altında olan şəxsin işi üzrə məhkəmənin hökmündən apellyasiya şikayətinin hazırlanması və verilməsi mərhələsinədək müdafiəçi vəzifəsini həyata keçirməlidir və qanunda nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla bu vəzifələrindən imtina etmək hüququna malik deyildir (13-cü maddənin 2-ci bəndi).

Müdafiəçi-vəkil aşağıdakı hallarda şikayət verməlidir: a) müdafiəçisi olduğu şəxsin xahişi ilə; b) müdafiəçisi olduğu şəxsin xeyrinə olan motivlərlə ittiham hökmünün ləğv edilməsi və ya dəyişdirilməsi üçün əsaslar olduqda; v) bir qayda olaraq yetkinlik yaşına çatmayan barəsində, əgər məhkəmə vəkilin mövqeyinə uyğun olmayan, onun xahiş etdiyindən daha ağır cəza və ya daha ağır cinayətə görə cəza təyin edilməsi barədə qərar qəbul etməsə.

HÜQUQ

III. Konvensiyanın 6-cı maddəsinin iddia edilən pozuntusu

90. Ərizəçi şikayət edirdi ki, ədalətsiz məhkəmə araşdırması nəticəsində səhvən məhkum edilib. O, həmçinin barəsindəki cinayət işinə kassasiya instansiyası məhkəməsində baxılması zamanı bir sıra qanun pozuntularına yol verildiyini iddia edirdi.

Konvensiyanın 6-cı maddəsində deyilir:

1. Hər kəs, ona qarşı hər hansı cinayət ittihamı irəli sürülərkən, qanun əsasında yaradılmış müstəqil və qərəzsiz məhkəmə vasitəsilə işinin ədalətli və açıq araşdırılması hüququna malikdir.

3. Cinayət törətməkdə ittiham olunan hər kəs, ən azı aşağıdakı hüquqlara malikdir:

b) öz müdafiəsini hazırlamaq üçün kifayət qədər vaxta və imkana malik olmaq;

c) şəxsən və ya özünün seçdiyi müdafiəçi vasitəsilə özünü müdafiə etmək və ya müdafiəçisinin xidmətini ödəmək üçün vəsaiti kifayət etmədiyi zaman, ədalət mühakiməsinin maraqları tələb etdikdə belə müdafiədən pulsuz istifadə etmək;

A. Tərəflərin arqumentləri:

1. Ərizəçi

91. 2003-cü ilə aid itidai istintaq zamanı və məhkəmə araşdırmasında ona hüquqi yardım göstərilməməsinə dair ərizəçi şikaytlər verdi və şikayət etdi ki, onu qanunsuz əldə edilmiş sübutlar əsasında, məcələn başqa müttəhimdən təzyiqlə altında alınmış təqsirləndirici ifadələr əsasında məhkum etmişlər, bunadan başqa o şikayətlənirdi ki, ekspertlərin rəyləri ilə istintaqın yekununda tanış olmuş, lakin ekspertlərə sual vermək imkanı olmamışdır, araşdırma əsassız olaraq uzadılmış və məhkəmədən sonra mətbuatda onu cinayətkar kimi təqdim edən bir neçə məqalə dərc edilmişdir.

92. 2004-cü ildə məhkəmə araşdırması mərhələsinə gəldikdə, ərizəçi şikayət edirdi ki, kassasiya instansiyası məhkəməsində işə baxılanadək digər müttəhimlərin və Prokurorun kassasiya şikayətlərinin surətləri ona təqdim olunmayıb ki, müdafiəsini hazırlamağa imkanı olsun, bununla da müdafiəyə hazırlaşmaq hüququ pozulmuşdur. O, həm də şikayət edirdi ki, onun müdafiəçi seçmək hüququ təmin edilməmiş, 04 mart 2003-cü ildə təyin edilmiş vəkil "İ."ona işin materialları ilə tanış olmaqda kömək etməmiş və onun fikri nəzərə alınmadan 04.08.2003-ü il tarixdə müdafiəçi başqası ilə əvəz edilmiş, kassasiya instansiyası məhkəməsində işə baxılarkən o pulsuz hüquqi yardımla təmin edilməmişdir.

93. 2008-ci ildə kassasiya icraatı bərpa edildikdən sonra, ərizəçi bildirirdi ki, yuxarıda şərh edilən şikayətləri ilə bağlı, xüsusilə hüquqi yardım almaq hüququna toxunan hissədə qurban statusunu itirməmiş, yeni kassasiya icraatı mərhələsində bir çox hallarda çatışmazlıqlar olmuşdur. Ali Məhkəmədə kassasiya şikayətləri üzrə işə baxılması zamanı anasını və onun kamera yoldaşını nümayəndələri kimi tanımaqdan imtina edilmiş, ona vəkillər "İ" və "O"-nun köməyindən istifadə etmək imkanı verilməmiş, kassasiya şikayətlərinə baxılmasına hazırlaşmaq üçün kifayət

qədər vaxt verilməmiş, o, cümlədən cinayət işinin 2004-cü ildən sonra yaranmış yeni cildlərilə tanış olmaq imkanı verilməmişdir.

Ona müdafiəçi qismində təyin edilmiş vəkil "A" məhkəməyədək istintaq təcridxanasında onunla görüşməmiş, müdafiə mövqeyini onunla müzakirə etməmiş, kassasiya şikayətinə baxılmasında müvafiq müdafiəyə hazırlamamışdır. Vəkil "A"-nın "pulsuz" göstərməli olduğu hüquqi yardımın əvəzini ödəməli olmuşdur.

2. Hökumət

94. Hökumət iddia edirdi ki, 2004-cü ildə ərizəçinin kassasiya şikayətinə məhkəmə baxışı prosesi zamanı hüquqi yardımla bağlı göstərilənlər istisna olmaqla ərizəçinin şikayətləri, ya əsassızdır, ya da sübutlarla əsaslandırılmış deyildir. Onlar hesab edirdi ki, hər halda iddia edilən bütün çatışmazlıqlar mütləq 2008-ci ildə kassasiya şikayəti üzrə yeni məhkəmə baxışı çərçivəsində həll olunmalı idi. Ərizəçi vəkil "A" tərəfindən təmin edilən pulsuz hüquqi yardım almış, vəkil "A" işin materialları ilə tanış olaraq 2004-cü ildə vəkil "İ" tərəfindən verilmiş kassasiya şikayətinin lazımi səviyyədə müdafiəsini həyata keçirmişdir. Ərizəçinin anası sağlamlıq vəziyyətinə görə, ərizəçinin kamera yoldaşı isə azadlıqdan məhrum etmə cəzası çəkdiyinə görə onun nümayəndəsi ola bilməzdilər. Ərizəçi 2003-cü ildə işin materialları ilə tanış olmuşdur, cinayət işinin yeni cildlərində kassasiya şikayətləri üzrə işə baxılması ilə bağlı hər hansı yeni məlumatlar olmamış, ərizəçiyə digər tərəflərin verdiyi şikayətləri əldə etmək imkanı verilmişdir. Vəkilin köməyindən istifadə üçün haqq ödəmək öhdəliyi məqbuldur və Konvensiyanın 6-cı maddəsini pozmayıb.

95. Hökumətin nümayəndəsi iddia etdi ki, RF Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 358-ci maddəsinə əsasən, məhkumun digər tərəfin kassasiya şikayətinin və onun şikayətinə dair qeydlərin bir nüsxəsini cinayət işinə əlavə edilməsini xahiş edə bilər. Qüvvədə olan mövcud qanunvericilik əsas kassasiya şikayətinə cavab olaraq digər tərəfin şərh və ya mülahizələrinin surətlərinin qarşı tərəfə verilməsini təmin etməyi tələb etmir.

B. Məhkəmənin qiymətləndirməsi

1. Qəbuledilənlik

96. Məhkəmə hesab edir ki, Konvensiyanın 6-cı maddəsinə əsasən qurban statusunun tətbiqi məsələsi şikayətin mahiyyəti ilə sıx bağlıdır.

97. Avropa Məhkəməsi tərəflərin dəlillərini nəzərə alaraq belə hesab edir ki, şikayət Konvensiyaya uyğun ciddi faktiki və hüquqi məsələlərə toxunur ki, onların həlli işə mahiyyəti üzrə baxılmasını tələb edir. Məhkəmə qeyd edir ki, bu şikayət Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndin (a) yarımbəndinin mənası çərçivəsində açıq-aşkar əsassız deyil. Şikayətin Yolverilməz elan edilməsi üçün heç bir digər əsas müəyyən edilməmişdir.

2. şikayətin mahiyyəti

98. Məhkəmə təkrar edir ki, Konvensiyanın 19-cu maddəsinə uyğun olaraq, onun yeganə məqsədi Konvensiya Tərəflərinin üzərinə götürdüyü öhdəliklərin yerinə yetirilməsini təmin etməkdən ibarətdir. Məhkəmə konvensiya ilə təsbit edilmiş hüquq və azadlıqların mümkün pozulmasına səbəb olan hallardan başqa milli məhkəmələrin faktiki və hüquqi səhvlərə yol verdiklərini təsdiq edən şikayətlərə baxmaq cəlahiyyətinə malik deyildir (bax, "Shenk İsveçrəyə qarşı," 12 iyul 1988-ci il, § 45, şikayət № 140).

99. Konvensiyanın 6-cı maddəsinə gəldikdə, Məhkəmə təkrar edir ki, sübutların qiymətləndirilməsi əsasən qanunvericiliyin nizamasalma predmetinə aiddir və bir qayda olaraq sübutların qiymətləndirilməsi məhz milli məhkəmələrin vəzifəsinə aiddir. Konvensiyaya əsasən Məhkəmənin vəzifəsi şahid ifadəsinin sübut kimi düzgün qiymətləndirilib-qiymətləndirilməməsini müəyyən etmək deyil, əksinə sübutların qiymətləndirilməsi üsulu da daxil olmaqla bütövlükdə prosesin, ədalətli olub-olmadığını müəyyən etməkdir (bax "Doorson Hollandiyaya qarşı", 26 mart 1996-cı il, § 67, və "Van Mechelen və başqaları Hollandiya qarşı," bax 1997-ci il, § 50, 1997-III). Bütün sübutlar təqsirləndirilən şəxsin iştirakı ilə tərəflərin çəkişməsi prinsipini təmin etməklə, bir qayda olaraq açıq məhkəmə prosesində tədqiq edilməlidir. Bu prinsipdən istisnalar var, lakin onlar təqsirləndirilən şəxsin müdafiə hüquqlarını pozmamalıdır. (bax: "Lyudi İsveçrəyə qarşı," 15 iyun 1992-ci il, § 49, A sıra 238)

100. Yuxarıda göstərilən prinsiplərin nəzərə alaraq, Məhkəmə əvvəl ərizəçinin şikayətinin onun cinayət işi üzrə ibtidai istintaqla və birinci instansiya məhkəməsində araşdırma ilə əlaqədar hissələrinə baxdı. Ərizəçi öz arqumentlərini və dəlillərini təqdim etmək üçün, eləcə də çəkişməli məhkəmə prosesində ittiham tərəfin təqdim etdiyi sübut və dəlillərə öz etirazını bildirməsi üçün adekvat imkan verilməməsi nümayiş etdirilmədi.

101. Məhkəmə 2004-cü ildə cinayət işinə kassasiya icraatında baxılması ilə əlaqədar ərizəçinin şikayətlərinə gəldikdə, birinci müəyyən etməlidir ki, ərizəçinin şikayəti üzrə 2008-ci ilin noyabr ayında yeni məhkəmə apasdırması zamanı qurban statusunu itirmişdir. Məhkəmə öz araşdırmasını qərarın 66-71 və 76-78-ci paragraflarında istinad edilən Saxnovskinin işi üzrə şərh edilən prinsiplər əsasında və məhkəmə icraatının təzələnməsi ilə əlaqədar tərəflərin konkret mülahizələrinə istinadən aparcaqdır.

102. Hökumət tərəfindən 2004-cü ildə ərizəçinin şikayəti üzrə kassasiya icraatının Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3-cü bəndinin (c) yarım bəndinin tələblərinə cavab verməməsi mübahisələndirməmişdir. Lakin, hakimiyyət orqanları təsdiq edirdilər ki, 2008-ci ildə məhkəmə iclasında onlar bütün gücü ilə hər şeyi edirdilər ki, ərizəçi hüquqi yardım alsın.

103. Məhkəmə qeyd edir ki, ilkin kassasiya qərarı 2008-ci ilin oktyabr ayında ərizəçinin hüquqi yardım almaq hüququnun pozulması səbəbindən Ali

Məhkəmənin Rəyasət heyəti tərəfindən ləğv edilib. Kassasiya icraatının ikinci mərhələsində vəkilin iştirakı ərizəçi üçün vacib əhəmiyyətə malik olmuşdur.

104. Qeyd etmək lazımdır ki, 2008-ci ildə kassasiya icraatında ərizəçiyə hüquqi yardım göstərmək üçün vəkil təyin olunmuşdur. Məhkəmə indi o məsələni yoxlamalıdır ki, məhkəmə apasdırmasının keçirilməsinin və o cümlədən ərizəçi ilə vəkil "A"-nın arasında əlaqələrin təşkilində ərizəçinin müdafiə hüququ təmin edilmişdir.

105. Bu baxımdan qeyd etmək lazımdır ki, Saxnovskinin işindən fərqli olaraq, hazırkı işdə ərizəçi Rusiya Federasiyasının Ali Məhkəməsində Kassasiya məhkəmə iclasında iştirak etmək üçün Rusiyanın uzaq regionundan Moskvaya köçürülmüşdür. Lakin hökumət bu "coğrafi maneənin" aradan qaldırılmasına baxmayaraq, ərizəçinin Məhkəməyə gətirilməsini təmin etməmiş, o video və audio rabitə vasitəsilə məhkəmə iclasında iştirak etmişdir. Məhkəmə qeyd edir ki, hökumət ərizəçinin məhkəmə iclasında iştirakının təmin edilməsinin başqa təşkiati formasının tətbiq edilməməsinin səbəbini izah etmədi.

106. Məhkəmə vurğulayır ki, vəkillə müştəri arasında əlaqələr qarşılıqlı inam və anlaşma əsasında qurulmalıdır. Dövlətin bu münasibətlərə dəstək verməsi həmişə mümkün olmur: təqsirləndirilən şəxsin və onun vəkili arasında görüş yeri və vaxtı məhdudiyyətlərlə şərtləndirilir. Vəkillə müştəri arasında münasibətlərin hər hansı mümkün məhdudiyyəti təqsirləndirilən şəxsin malik olduğu səmərəli hüquqi yardım almaq hüququna mane olmamalıdır. Mümkün çətinliklərə və məhdudiyyətlərə baxmayaraq, müdafiə tərəfinin hüquqlarına, səmərəli hüquqi yardım almaq hüququna istənilən vəziyyətdə hörmət edilməlidir.

107. Səmərəli hüquqi yardımın həlledici əhəmiyyətini qeyd edərək, Məhkəmə cavabdeh Dövlətin ərizəçinin hüquqlarının məhdudlaşdırılmasının kompensasiya edilməsi üçün adekvat tədbirlər görüb-görməməsini araşdırmalıdır.

108. Həqiqətən vəkilin təyin edilməsi özü-özlüyündə vəkilin öz müştərisinə göstərə biləcəyi hüquqi yardımın səmərəliliyini təmin etmir. Lakin dövlət hüquqi yardım göstərmək məqsədi ilə təyin edilmiş vəkilin fəaliyyətindəki hər cür çatışmazlığa görə məsuliyyət daşıya bilməz. Vəkiliyin Dövlətdən asılılığının olmaması prinsipindən görüldüyü kimi vəkilin hüquqi yardımın pullu əsaslarla, yaxud, pulsuz göstəriləsi məqsədi ilə təyin edilməsindən asılı olmayaraq müdafiə tərəfinin hərəkətləri mahiyət etibarilə vəkillə müştərinin qarşılıqlı münasibətlərinə əsaslanır. Əgər vəkilin səmərəli hüquqi yardım göstərməməsi açıq-aydındırsa və ya bu hakimiyyət orqanlarının diqqətinə başqa formada kifayət qədər çatdırılmışdırsa onda Səlahiyyətli milli hakimiyyət orqanları Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3-cü bəndinin (c) yarım bəndinə əsasən məsələyə müdaxilə etməlidirlər.

109. Bunun əksini təsdiq edən mötəbər sübutlar olmadıqda məhkəmə ərizəçinin kassasiya icraatınadək vəkil "A" ilə ünsiyyətinin olmamasını əsaslandırın dəlillərinə üstünlük verə bilər. Mövcud materiallardan vəkil "A"-nın hər hansı kassasiya şikayəti və ya vəsatət verməsi, hər hansı adekvat qaydada işin materiallarını öyrənməsi də görünür. Əslində görünür ki, hazırkı vəziyyətdə kassasiya icraatı 2003-cü ilin noyabrında cinayət işinə birinci instansiya

məhkəməsində baxıldıqdan sonra ərizəçinin özü və vəkil "İ" tərəfindən verilmiş kassasiya şikayətləri əsasında aparılmışdır. Təsdiq edilir ki, kassasiya şikayətlərinə baxılması zamanı ərizəçi vəkil "A" tərəfindən hüquqi məsləhətlər verilməsinə dair məsələ qaldırmışdır.

110. Bu kontekstdə məhkəmə hazırkı iş üzrə bir sıra başqa müvafiq elementləri də qeyd etməyə bilməz. Məhkəmə hüquqi yardımla bağlı yuxarıda qeyd edilən çətinliklərlə əlaqədar qeyd edir ki, xüsusilə vacib idi ki, cinayət işi üzrə 18 may 2004-cü il tarixli qərarın qüvvəyə minməsi ilə icraatın başa çatmasından 4 ildən çox müddət keçdikdən sonra ərizəçi tərəfindən cinayət işinin materiallarının bilavasitə öyrənilməsinə əsaslanmaqla öz hüquqi mövqeyinin hazırlaması üçün kifayət qədər vaxt verilsin. Qeyd edilməlidir ki, hökumət təsdiq edirdi ki, cinayət işi materiallarının həcmi dəyişmişdir və cinayət işinə 2008-ci ildə təkrar kassasiya instansiyasında baxılacağına dair qəbul edilmiş qərarla əlaqədar müdafiə tərəfinin mövqeyi dəyişilə bilərdi. Bundan başqa hökumətin nümayəndəsinin etirafına görə başqa tərəflərə, o cümlədən prokurora həm 2004-cü ildə, həm də 2008-ci ildə cinayət işinin materialları ilə tanış olmaq imkanı verilsə də, ərizəçiyə belə imkan verilməmişdir.

111. Məhkəmə həm də ərizəçinin vəkil "A"-nın göstərdiyi pulsuz hüquqi yardımın haqqının dövlətə ödəmək öhdəliyi barədə dililini də nəzərə alır. Məhkəmə "pulsuz" ifadəsinə Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3-cü bəndinin "e" yarım bəndinin kontekstində baxaraq, onun dəqiq və müəyyən mənasını aydınlaşdırdı: "ödəmə edilmədən, əvəzsiz", "heç bir qiyməti olmayan, qiyməti və dəyəri təyin edilmədən təqdim edilən, göstərilən". "(bax: Lyudikke, Belkacem və Koç Almaniyaya qarşı, § 29, 40, 28 noyabr 1978-ci il). Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3-cü bəndinin "c" yarım bəndinə gəldikdə Məhkəmə "Kruvasan Almaniyaya qarşı" (25 sentyabr 1992-ci il, § § 33 və 34, A № 237-B) işi üzrə müəyyən etmişdir ki, pulsuz hüquqi yardım almaq mütləq hüquq deyil, belə yardım yalnız təqsirləndirilən şəxsin ödəmək üçün kifayət qədər vəsaiti olmadıqda göstərilir. Məhkəmə vurğuladı ki, Almaniyanın qanunvericiliyinə görə qərara alınmışdır ki, vəkilin təyin edilməsi "ədəmə qabiliyyətinin hər hansı formada yoxlanması ilə əlaqədar deyil" yalnız ədalət mühakiməsinin maraqları tələb etdikdə təmin edilməlidir. Beləliklə Kruvasanın işi üzrə Məhkəmə belə nəticəyə gəldi ki, Konvensiyanın 6-cı maddəsi hər hansı vəziyyətdə dövlətə hüquq vermir ki, məhkəmə araşdırması zamanı kifayət qədər vəsaiti olmayan təqsirləndirilən şəxsə göstərilən pulsuz hüquqi yardımın əvəzini geri alsın (qərarın 34-cü bəndi).

112. Sonradan "Morris Birləşmiş Krallığa qarşı," şikayəti üzrə Məhkəmə ərizəçinin xalis gəlirinin səviyyəsini nəzərə alaraq 240 manat məbləğində olan hüquqi yardım göstərilməsi ilə bağlı Konvensiyanın 6-cı maddəsinin pozuntusunu müəyyən etməmişdir. Başqa bir halda, Məhkəmə ərizəçinin məhkəmə xərclərinin kiçik bir hissəsini ödəmək üçün öhdəlik götürməsinə baxmayaraq, ictimai müdafiəçi təyin edilməsi ilə bağlı Konvensiyanın 6-cı maddəsinin pozuntusunu aşkar etməmişdir.

113. Rusiya Federasiyasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsi pulsuz hüquqi yardım göstərilməsinə dair qərar qəbul etmək üçün şəxsin "ödəmə qabiliyyətinin yoxlanması" qaydasını müəyyən etməmişdir. Əksinə, bu məsələ hüquqi yardımın

məcburi olduğu halda təqsirləndirilən şəxsin müdafiəçidən imtina edib-etməməsi nəzərə alınmaqla həll edilir. RF-nın CPM vəkili xidmət haqqının ödənilməsini məhkəmə xərclərinə aid etmişdir və bu xərclər bir qayda olaraq müvafiq tərəfin üzərinə qoyulur. Beləliklə, görünür ki, təqsirləndirilən şəxsə "pulsuz" hüquqi yardım göstərilərsə də, məhkəmədən sonra həmin xidmətin haqqını ödəməlidir. Buna baxmayaraq, təqsirləndirilən şəxsin tam və ya qismən, məsələn onun yoxsulluğu vəziyyətində ödəmələrdən azad edilməsi mümkündür, (yuxarıda 53-cü bəndə bax).

114. Bu baxımdan, Məhkəmə kifayət qədər vəsaitin olmamasını sübut etmək yükünün, (Kruvasan işi bax, yuxarıda § 37 adı çəkilən qərar) pulsuz hüquqi yardım barədə müraciət etmiş şəxsə aid edilməsini, Konvensiyaya uyğun hesab edir. Məhkəmə qeyd edir ki, noyabr 2008-ci ildə kassasiya icraatı daxilində ərizəçi tərəfindən ödənilməli Məbləğ o qədər də yüksək olmamaqla cəmi 170 avroya yaxın idi. Bu məbləğin ərizəçinin ödəmə qabiliyyətinin qiymətləndirilməsi və ya digər müvafiq hallardan (yuxarıda 29-cu bəndə bax) asılı olaraq müəyyən edilməsi aydın deyildi.

115. Hər halda, Məhkəmə yuxarıda şərh olunan mülahizələri (bax, yuxarıda 105-110) nəzərə laraq belə nəticəyə gəlir ki, Ali Məhkəmə tərəfindən görülən tədbirlər, qeyri-kafi idi və 2008-ci ildə kassasiya icraatı çərçivəsində ərizəçi üçün səmərəli hüquqi yardım göstərilməsini təmin etməmişdir.

116. Məhkəmə belə nəticəyə gəlir ki, iş üzrə məhkəmə araşdırması Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3-cü bəndinin (b) və (c) yarımbəndlərin 1-ci bəndi ilə birlikdə tələblərinə cavab verməyən hesab edilməlidir. Buna görə də yeni məhkəmə araşdırması 2004-cü ildəki kassasiya prosesində olan çatışmazlıqlardan tam azad olunmamışdır.

117 Ümumiyyətlə bütövlükdə 25 noyabr 2008-ci il tarixli qərardadla sona çatan kassasiya prosesində Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 3-cü bəndinin (b) və (c) yarımbəndlərinin pozulması olmuşdur.

VI. Konvensiyanın 41-ci maddəsinin tətbiqi

124. Konvensiyanın 41-ci maddəsində deyilir:

“Əgər Məhkəmə Konvensiya və onun Protokollarının pozulduğunu, lakin Razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edirsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsini təyin edir.”

A. Zıyan

125. Ərizəçi mənəvi ziyana görə 6.000.000 avro tələb etdi.

126. Hökumət bu tələblərə etiraz etdi.

127. Məhkəmə müəyyən edilmiş pozuntuların xarakterini nəzərə alaraq, ədalətli əsaslarla qiymətləndirmə tətbiq edərək, ərizəçiyə mənəvi zərərə görə 6000 avro, üstəgəl bu məbləğdən tutula bilən hər hansı vergi məbləğində kompensasiya təyin edir.

B. Məhkəmə xərcləri və məsrəflər

128. Bu mövzuda hər hansı tələb irəli sürülmədiyindən Məhkəmə bu maddəyə müvafiq hər hansı məbləğ təyin edilməsini zəruri hesab etmir.

V. Ödənişlərin gecikdirilməsinə görə faiz.

129. Avropa Məhkəməsi müəyyən etdi ki, ödənişlərin gecikdirilməsinə görə faiz dərəcəsi Avropa Mərkəzi Bankının kreditlər üzrə son illik faiz dərəcəsi ilə əlavə daha üç faiz olmalıdır.

BU ƏSASLARA GÖRƏ YEKDİLLİKLƏ MƏHKƏMƏ

1. Məhkəmə Əriçinin 2004-cü və 2008-ci illər üzrə dövrə münasibətdə səmərəli hüquqi müdafiə vasitələrinin olmamasına dair və ona münasibətdə cinayət icraatının ədalətsiz aparılmasına dair şikayətlərini məqbul elan edir.

5. qərara alır ki, 2004 və 2008-ci illərdə işin kassasiya instansiyası məhkəməsində araşdırılması zamanı Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin (b) və (c) yarımbəndləri pozulmuşdur.

6. qərara alır ki, cavabdeh dövlət Konvensiyanın 34-cü maddəsinə əsasən üzərinə götürdüyü öhdəlikləri yerinə yetirsin;

7. Qərara alır ki, :

Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci bəndində uyğun olaraq qərar qəti qərara çevrildiyi tarixdən sonra üç ay ərzində cavabdeh Dövlət tərəfindən mənəvi zərərin kompensasiyası olaraq ödəniş tarixində tətbiq edilən Rusiya rublunun məzənnəsi üzrə 6000 (altı min) avro və həmin məbləğə tətbiq ediləcək bütün vergilər nəzərə alınmaqla ərizəçiyə ödənsin;

8. Əvəzin ədalətli ödənilməsi haqqında ərizəçinin qalan tələblərini rədd edir.

Məhkəmə Reqlamentinin 77-ci maddəsinin 2 və 3-cü bəndlərinə əsasən İngilis dilində tərtib edilmiş 21 iyun 2011-ci il ytarixdə tərəflərə göndərilmişdir.

Nina Vajiç- Palatanın sədri

Soren Nielsen- Palatanın katibi

Azərbaycan Respublikası CPM-nin 91.5.5-ci maddəsinə əsasən təqsirləndirilən şəxsin müdafiəçisinin yardımından pulsuz istifadə etmək hüququ var.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 67.2-ci maddəsinə əsasən bu Məcəllə ilə vəkilin prosesdə məcburi iştirakı tələb olunduğu hallarda işdə iştirak

edən şəxslərin vəkilin xidmətlərini ödəmək üçün kifayət qədər vəsaiti olmadıqda, məhkəmə aktını qəbul etmiş məhkəmə işdə iştirak edən şəxslərin yazılı müraciəti əsasında vəkilin prosesdə iştirakını təmin edir.

Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 20-ci maddəsinə əsasən I. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş qaydada cinayət işləri üzrə müttəhimlərə və məhkəmədə hüquqi yardıma ehtiyacı olan aztəminatlı şəxslərə hər hansı bir məhdudiyət qoyulmadan vəkil tərəfindən göstərilən hüquqi yardım dövlət hesabına həyata keçirilir. Dövlət hesabına ödənilən hüquqi yardımın məbləği və ödənilməsi qaydası müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

II. Tutulmuş şəxs tərəfindən müvəqqəti saxlama yeri üzrə ərazidə yerləşən vəkil qurumlarından və fərdi qaydada fəaliyyət göstərən vəkillər sırasından Vəkillər Kollegiyasının Rəyasət Heyəti tərəfindən tərtib edilən növbətçilik siyahısına uyğun olaraq vəkil dəvət olunur və tərəflər arasında qarşılıqlı razılaşmaya əsasən müqavilə bağlanır.

Maddi vəziyyətinə görə öz hesabına vəkil tutmaq imkanı olmayan tutulmuş şəxsə dövlət hesabına hüquqi yardım göstərən növbətçi vəkil öz vəzifələrini yerinə yetirməkdən imtina edə bilməz.

Təklif edirəm ki, Vəkillər və vəkillik fəaliyyəti haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 16-cı maddəsinin 1-ci bəndinə və Azərbaycan Respublikası CPM-nin 92.11.1-ci maddəsinə aşağıdakı məzmununda əlavə qəbul edilsin: “hüquqi yardımın göstərilməsi üçün müraciət edildikdə və ya hüquqi yardım pulsuz göstərilməsi ona həvalə edildikdə cinayət işinin materialları ilə tanış olmaqla yanaşı hüquqi yardım göstəriləcək şəxslə birlikdə (bilavasitə görüşməklə) müdafiə mövqeyini müəyyən etmək və məhkəmə qərarından şikayət verilməsinədək qanunda nəzərdə tutulmuş bütün müdafiə tədbirlərini yerinə yetirmək”